

Gimnazija Celje - Center

KAKO ODNOSI V DRUŽINI VPLIVAJO NA OTROKA

Avtorica:

Urška PODGRAJŠEK, 4. letnik

Mentor:

Sergej VUČER, prof. soc.

Mestna občina Celje, Mladi za Celje
Celje, 2013

Zahvala

Zahvaljujem se vsem dijakom in dijakinjam, ki so pripomogli k pridobivanju potrebnih statističnih podatkov z reševanjem ankete ter gospe Meliti Perkovič za lektoriranje. Tudi oče mi je bil zadosten vir informacij, saj ima izkušnje na tem področju.

Najbolj pa se zahvaljujem profesorju Sergeju Vučerju, ki mi je z danimi napotki pomagal, me usmerjal, popravljaj in pripomogel k temu, da je končni izdelek takšen, kot je.

POVZETEK:

Družina kot pomembna vrednota vpliva na posameznika, zlasti v dobi otroštva, ko je bistvena za socializacijo otroka. V raziskovalni nalogi sem se osredotočila na odnose v družini, predvsem na nasilje, in ugotovila, da ženski spol sprejema lažje oblike nasilja, medtem ko moški spol nasilja ne sprejema, vendar nanj odreagira z nasiljem. Podeželje kot sistem tradicionalne skupnosti pa še vedno ne sprejema nasilja v tolikšni meri kot mesto, za katerega lahko trdimo, da je na neki način postalo neobčutljivo za vsakodnevne izgrede nasilja.

KLJUČNE BESEDE: družina, odnosi, socializacija, nasilje, slojevitost, spol, starost

KAZALO:

1. UVOD	6
1.1 Opredelitev problema	6
1.2 Hipoteze	7
1.3 Izbor in predstavitev raziskovalnih metod	7
Metoda spraševanja	7
Sekundarni viri	7
2. Jedro	8
2.1 Teoretični uvod v jedro	8
2.1.1 Definicija družine	8
2.1.2 Univerzalnost družine	8
2.1.3 Tipologija družin	8
2.1.4 Socializacija	9
2.1.5 Čustvena deprivacija	9
2.1.6 Nasilje v družini	10
2.1.7 Programi za pomoč otrokom, mladostnikom in njihovim družinam	10
2.1.8 Revščina	11
2.2 Družbeni odnosi	12
2.2.1 Odnosi danes	13
2.2.2 Durkheim – teorija o stopnji solidarnosti	13
2.3 Empirične raziskave	14
2.3.1 Analiza ankete	14
2.3.2 Analiza pridobljenih podatkov in ovrednotenje zastavljenih hipotez	17
3. Zaključek:	20
4. Viri:	21

Kazalo tabel:

Tabela 1 Število in odstotek dijakov, ki so oddali tabelo po spolu:.....	14
Tabela 2 Število in odstotek dijakov iz prvih in četrnih letnikov gimnazije:	14
Tabela 3 Število in odstotek dijakov, ki bivajo na podeželju in v mestu:	14
Tabela 4 Število in odstotek dijakov, ki prihajajo iz višjega oz. nižjega družbenega sloja:.....	15
Tabela 5 Število in odstotek odgovorov na vprašanje Katere vrste odnosi so ti najpomembnejši?.....	15
Tabela 6 Število in odstotek odgovorov na vprašanje kateri opis odnosov najbolje ustreza podobi vašim odnosom v družini?:.....	15
Tabela 7 Število in odstotek odgovorov na vprašanje S koliko bi ocenil tvoj odnos s starši?:.....	15
Tabela 8 Povprečno število odgovorov na vprašanje Do katere stopnje se ti zdi nasilje sprejemljivo?:	16
Tabela 9 Število in odstotek odgovorov na vprašanje Katera vrsta nasilja se pojavlja v tvoji družini?:	16
Tabela 10 Število in odstotek ocene odnosov s starši iz višjega in nižjega družbenega sloja:	16
Tabela 11 Povprečna ocena sprejemanja različnih vrst nasilja na podeželju in v mestu:.....	17

1. UVOD

1.1 Opredelitev problema

Tema družine je zelo široko področje, ki se zelo pogosto pojavlja tudi v vsakdanjem življenju. Vseeno pa je družina kot pojav sociološki fenomen in kot takšna tema številnih raziskav. Za ta naslov oz. to temo sem se odločila, ker me odnosi med ljudmi zelo zanimajo. Tukaj bi predvsem izpostavila moderno družbo, ki je venomer omejena s časom, in se zato tudi odnosi spreminjajo. Ker sama obiskujem gimnazijo, mi je to okolje blizu in se mi tudi zdi primerno za raziskovanje, saj je dosti dijakov takšnih, ki prihaja iz podeželskega okoliša, in tudi takšnih, ki bivajo v urbanem okolju. Osredotočila se bom predvsem na temeljne odnose, ki se generirajo v družini, in pri tem upoštevala predvsem spol, starost, družbeno okolje (podeželje, mesto) in ekonomski status. Za raziskovanje razlik med spoloma sem se odločila, ker predvsem v svoji generaciji opažam, da je nasilje oz. stopnja posameznikove svobode višja pri moškemu spolu kot pa pri ženskemu. Rada bi preverila, ali je res, da starši svojih sinov ne nadzorujejo toliko kot hčerke in se ne obremenjujejo preveč, če pride do kakšnega pretepa, saj kot sem že omenila, je to pri moškemu spolu sprejemljivo. Opazila sem tudi, da otroci pri petnajstih letih težje vzpostavijo »normalne« odnose s starši. Otroci so v dobi odraščanja, spoznavajo svet, družbo, se zapirajo vase, so v puberteti in zato se starši dostikrat premalo posvetijo svojim otrokom, saj mislijo, da je takšno obnašanje normalno, pogosto pa je v ozadju še kakšno težje breme oz. vprašanje, ki vpliva na otroka. Zanima me, ali se z odraščanjem pogled na svet spreminja (otroci postajajo podobni svojim staršem) in ali so zato tudi medosebni odnosi boljši. Starši verjetno svojega otroka (tokrat že napol odraslega) dojemajo kot odraslega in zato z njim lažje komunicirajo. Kot zanimivost me tudi zanima, kakšna je razlika med odnosi v družini, ki biva v urbanem okolju, in družino, ki biva v ruralnem okolju. Predvidevam, da bo npr. nasilje lažje sprejeto v mestu, kjer se to početje dogaja dnevno, kot pa na podeželju, kjer tega ni toliko. Poskusila bom raziskati, v kolikšni meri ekonomski status vpliva na kakovost življenja, posledično pa tudi na medosebne odnose. Ljudje v večji socialni stiski se pogosto zatečejo k drugim stvarem, ki jim vsaj navidezno zastrejo trenutno situacijo. S tem mislim na različne vrste odvisnosti, kot so odvisnost od alkohola in mamil, svojo jezo pa sproščajo tudi s pretepanjem oz. psihičnim nasiljem nad družino. Na drugi strani pa je pri višjem sloju ravno nasprotno. Tam se pojavlja večji pritisk na otroka, saj elita želi ohranjati svojo količino spoštovanja, ugleda oz. družbene moči. To razmišljanje bi rada preverila v svoji raziskovalni nalogi. Osredotočila se bom na populacijo prvih in četrtnih letnikov gimnazije. Anketiranci bodo torej gimnazijke in gimnazijci, stari od petnajst do devetnajst let, iz različnih socialnih slojev in različnih družbenih okolij – ruralnega oz. urbanega naselja.

1.2 Hipoteze

V okviru raziskave sem zastavila nekaj hipotez, ki jih bom potrdila oz. ovrgla v kasnejšem raziskovanju, prav tako pa me bodo te trditve usmerjale pri samem delu.

1. Družbeni položaj je tisti, ki določa socialno stanje posameznika. Socialni status posledično vpliva na odnose v družini. Predvsem so to disjunktivni odnosi v smislu konfliktov, psihičnega in fizičnega nasilja, trpinčenj pri nižjem družbenem sloju in tekmovalnost, pritisk ter psihično nasilje pri višjem družbenem sloju.
2. Spol je pomemben dejavnik, ki vpliva na odnose v družini. Pri moških/fantih je pretepanje bolj sprejemljivo kot pri ženskah.
3. Starost je dejavnik, ki naj bi izražal stopnjo osebnega razvoja oz. osebne zrelosti posameznika. Otroci, stari okoli petnajst let, imajo večje težave z razumevanjem s starši in doseganjem kompromisov kot otroci, stari okoli devetnajst let.
4. Kje bo naše ravnanje bolj oz. manj sprejemljivo, določa družbeno okolje. Na podeželju je nasilje manj sprejemljivo kot v mestu, kjer je to nekaj vsakdanjega.

1.3 Izbor in predstavitev raziskovalnih metod

Raziskovalno delo sem napisala s pomočjo programa Microsoft Office Word 2007 s pisavo Calibri velikosti 11 in 1,5-kratnim razmikom med vrsticami.

Pri samem raziskovanju sem uporabila sekundarne vire in metodo spraševanja (anketa).

Metoda spraševanja

To metodo sem uporabila zato, ker sem želela vključiti v raziskovanje starejše in mlajše dijake in dijakinje, vendar je bila starostna razlika vseeno premajhna. Od dijakov sem želela izvedeti, kakšni so njihovi odnosi v družini in ali se pri njih pojavlja kakšna oblika nasilja. Ravno s to metodo mi je bilo to omogočeno, saj je bila anketa anonimna in je tako posameznik lahko oddal informacije brez lastne identifikacije. Ker je anketa sestavljena iz vprašanj zaprtega in odprtega tipa, sem poskušala ustvariti vprašanja, s katerimi anketirancev nisem usmerjala k odgovoru.

Sekundarni viri

S sekundarnimi viri sem si pomagala predvsem zato, ker so mi bili nekatere teorije in mnenja danih strokovnjakov v veliko pomoč, saj so ta dejstva preverljiva. Nekaj problemov sem imela z raziskovanjem vsebine odnosov, saj je ta tema zelo široka, deležna je vsakodnevnih raziskav in posledično novih in novih ugotovitev. Veliko več gradiva sem našla glede problematike nasilnih odnosov v družini, medtem ko je o samih odnosih, še zlasti v modernem času, napisano oz. raziskano

zelo malo. Na tem mestu bi predvsem izpostavila Mladino 2010, ki je po mojem mnenju odličen vir skupaj zbranih sodobnih raziskav.

2. Jedro

2.1 Teoretični uvod v jedro

Uporabila bom določene definicije oz. teorije, s katerimi si bom kasneje pri analizi podatkov pomagala.

2.1.1 Definicija družine

Družina je gotovo ena najpomembnejših oblik vsakdanjega življenja ljudi. Zaradi močne povezanosti med starši in otroki so njihovi medsebojni odnosi intimni in relativno dolgotrajni. Družino torej prepoznamo kot primarno družbeno skupino. Je tudi družbena institucija, ima namreč pomembne funkcije za družbo, za njen obstoj: biološko reprodukcijo, socializacijo, predvsem pa primarno in ekonomsko funkcijo ipd.

2.1.2 Univerzalnost družine

Družboslovne vede, predvsem antropologija in sociologija, si že dolgo zastavljajo vprašanje o univerzalnosti družine. Ali družina obstaja v vseh kulturah in v vseh časovnih obdobjih, za katera so na voljo zanesljive informacije?

Zagovornik teorije o univerzalnosti družine George Peter Murdock je proučeval družine v 250 družbah, ki so segale od majhnih lovskih do visoko razvitih industrijskih družb. Trdil je, da v vsaki družbi obstaja neka oblika družine, in sklenil, da je družina univerzalni družbeni pojav. Temeljni elementi družinske univerzalnosti so skupno bivališče, ekonomska povezanost, odrasle osebe različnih bioloških spolov, od katerih najmanj dve vzpostavita seksualno razmerje, ki ga družba odobrava, ter eden ali več bioloških ali posvojenih otrok.

2.1.3 Tipologija družin

V modernih in postmodernih družbah je pluralnost družinskega življenja gotovo najpomembnejša značilnost. Glede na to, koliko ljudi živi v družinski skupnosti, ločujemo med jedrnimi, razširjenimi in velikimi družinami.

Jedrna ali nuklearna družina je dvogeneracijska skupnost in jo sestavljajo vsaj eden izmed staršev in vsaj en otrok, biološki ali posvojen.

Razširjene družine poleg jedrne družine vključujejo še druge sorodnike.

Velike družine sestavlja več jedrnih družin, ki živijo v skupnem družinskem gospodinjstvu in so običajno tudi sorodstveno povezane. Tipičen primer velikih družin so bile južnoslovanske zadruge, ki so lahko štejele sto in več družinskih članov.

Sociolog Ken Browne zagovarja drugačno tipologijo družin in prinaša novo delitev, in sicer na modificirane razširjene družine, klasične razširjene družine in modificirane razširjene družine ter enostarševske družine.

2.1.4 Socializacija

Vzgojni stili družine vzpostavljajo ravnovesje med osebnim, čustvenim in javnim, ekonomskim področjem ter oblikujejo okvir, v katerem se na različnih področjih, od doživljajsko-čustvenega in spoznavnega do vedenjskega, odvija realizacija posameznika.

V prvi fazi socializacije se otrok srečuje z zanj pomembnimi odraslimi, ki so seveda najprej njegovi starši, in se skozi njega tudi odpira navzven. Vsak otrok se zelo zgodaj skozi proces nenehnega soočanja in istovetnosti z drugimi nauči ravnati kot socialni posameznik. V tem procesu se nauči vzorcev socialnega vedenja, ki so sprejeti in priznani v okolju, v katerem odrasča in živi. V tej fazi socializacije se človek učloveči, nauči se temeljnih spretnosti, lastnosti (hoja po dveh nogah, govor – zaznava dostopna uporaba jezika), finomotoriko (uporaba palca, kontrolirano izločanje). Za otroka so pomembni vedenjski vzorci odraslih, s katerimi živi, njihov stil in način življenja, kot tudi norme in vrednote širše skupine ali skupin, ki jim družine pripadajo in s katerimi delijo življenjske izkušnje.

Seveda vsi odrasli za otroka niso enako pomembni. Pomembni odrasli postanejo samo tisti, s katerimi ima pogostejše stike, na katere je čustveno navezan in ki so pomembni za njegovo preživetje in razvoj.

2.1.5 Čustvena deprivacija

Kaj se zgodi, če otrok v obdobju odraščanja nima dovolj čustvenih spodbud in stikov, dokazujejo opazovanja otrok v pogojih čustvene deprivacije in Harlowovi eksperimenti z opicami (1959). Zelo hude motnje na čustveno-socialnem področju lahko povzročijo pomanjkanje čustvenih spodbud in stikov, npr. pri otrocih brez staršev in brez ustreznega nadomestila za njih. Čustvena deprivacija je zlasti nevarna v prvih treh letih.

Navezanost je čustveni odnos do osebe, ob kateri se počutiš varno in prijetno. Zgodnja čustvena navezanost na eno osebo je zelo pomembna za vsa področja razvoja. Vpliva na samopodobo, sposobnost navezovanja globljih čustvenih odnosov, spontanost in sproščenost v stikih z ljudmi, odnos do lastnih otrok, soočanje z obremenilnimi situacijami in celotno življenjsko uspešnost.

2.1.6 Nasilje v družini

Gotovo je nasilje v družini le ena od mnogoterih agresij, značilnih za globalno vas informacijske družbe. Torej lahko družina predstavlja tudi najtemnejše plati družinskega življenja, ki se kažejo skozi nasilje, zanemarjanje in brezbričnost, povezane pa so z objektivnimi okoliščinami (brezposelnost, daljše bolezni) ali s subjektivnimi dejavniki, kot so agresivnost, prepiri, zasvojenost ipd. Družinsko nasilje je ena od oblik disfunkcionalnosti družine. Dejansko je družinsko gospodinjstvo najnevarnejši kraj sodobnega bivanja. V povprečju velja, da se eden od štirih umorov zgodi doma in da sta morilec in žrtev sorodstveno povezana. T. Parsons meni, da sta rastoča privatizacija in družbena izoliranost sodobnih jedrnih družin poglobilni razlog njihove ranljivosti. Izoliranemu posamezniku se družbeni svet čedalje bolj omejuje med domače stene, kjer se stopnja stresa in čustvenih pritiskov povečuje in posledično so tudi medosebni odnosi konfliktni. Naraščajoči pritiski lahko vodijo k nasilju, razvezi in ločitvi, psihološkim deformacijam otrok, k odvisnosti in boleznim.

Pomemben dejavnik nasilja v družini je tudi visoka raven tolerance, ki jo imajo ljudje do nasilja v zasebnosti. V domače nasilje se ljudje neradi vmešavajo, dojemajo ga kot nekaj, kar se njih ne tiče. Znanstvenoraziskovalno središče Univerze na Primorskem je v svoji raziskavi leta 2005 ugotovilo, da tretjina anketirancev v Sloveniji (32,7 %) meni, da je družinsko nasilje zasebni problem družine. Skoraj četrtina med njimi je tako nasilje osebno doživela, najpogosteje v psihični obliki (66,5 %), kot lastno izkušnjo pa so navajali tudi fizično (63 %), ekonomsko (7,7 %) in spolno (3,7 %) nasilje. Najpogosteje govorimo o fizičnem nasilju, katerega žrtve so predvsem ženske in otroci, mlajši od sedem let.

2.1.7 Programi za pomoč otrokom, mladostnikom in njihovim družinam

Centri za socialno delo v primerih, ko v družini zaznajo neustrezno skrb za otroke, in v primerih, ko družina zaradi duševne nerazvitosti staršev potrebuje podporo, izvajajo posebne psihosocialne programe pomoči družini.

S temi programi centri zagotavljajo konkretno obliko pomoči pri reševanju vsakdanjih problemov v sami družini. Te dejavnosti omogočajo staršem in otrokom pridobivanje novih izkušenj in pozitivnih doživetij v socialnem delovanju ter povezovanju z okoljem in druženju.

Centri za socialno delo v posebne programe vključujejo otroke, pri katerih se pojavljajo:

- šolska neuspešnost (66 %)
- čustvene motnje (52 %)
- negativna samopodoba (44 %)
- nemotiviranost (40 %)
- vedenjske motnje (39 %)
- kontaktne motnje (38 %)
- hiperaktivnost (25 %)

– telesne motnje (9 %)

in starše, pri katerih opazijo:

– neustrezno vzgojo (61 %)

– socialno prikrajšanost (51 %)

– družinske konflikte (45 %)

– razpadle družine (31 %)

– socialno izključenost (31 %)

– zasvojenost (26 %)

Kljub temu da je v Sloveniji iz leta v leto vse več nevladnih izvajalcev različnih programov pomoči za otroke in družine, pa na centrih za socialno delo opažajo, da so v te programe vključeni predvsem otroci in družine, ki so revni, in tisti, ki nimajo veliko osebnih težav.

2.1.8 Revščina

O absolutni revščini govorimo takrat, kadar posameznik nima virov za temeljne potrebe, kot so hrana, obleka in stanovanje (s tem je ogrožen njegov fizični obstoj). Seveda so potrebe ljudi različne: npr. posameznik, ki opravlja fizično zahtevnejše delo, bo potreboval drugačno sestavo hrane od tistega, ki opravlja bolj umsko delo. Potrebe se tudi razlikujejo glede na toplotne pasove (npr. po količini sredstev za kurjavo).

Relativna revščina se razlikuje od absolutne po tem, da človekov obstoj pri relativni revščini ni ogrožen. Posameznik ima dovolj virov za temeljne potrebe, nima pa dovolj sredstev za dobrine, ki so v tej kulturi določene, saj so potrebe kulturno pogojene in se znotraj družb in med družbami razlikujejo.

Teorija subkulture revščine govori o subkulturi revščine, pri kateri je prisoten občutek nemoči, pasivnosti, fatalizem, posamezniki nimajo želje po trdem delu, temveč vsak vir dohodka zapravljajo sproti, pojavlja se tudi odvisnost (alkohol, droge ipd.). Takšni starši ne spodbujajo svojih otrok, da bi imeli višje ambicije, in tako se revščina prenaša iz generacije v generacijo, kar lahko povežemo s teorijo začaranega kroga.

Teorija situacijske prisile pa govori o tem, da je situacija tista, ki vpliva na revščino posameznika (npr. recesija).

2.2 Družbeni odnosi

Temeljna pogoja za vzpostavitev družbenega odnosa sta socialna interakcija in komunikacija.

Socialna interakcija zajema vse procese, ki se dogajajo med posamezniki, med posameznikom in skupino ali med skupinami, komunikacija pa pomeni sporazumevanje, izmenjavo informacij.

Interakcijo in komunikacijo omogoča predvsem človekova sposobnost razumevanja in rabe tako verbalnih kot neverbalnih simbolov. Najpomembnejši komunikacijski sistem je jezik, sistem besednega sporazumevanja med ljudmi. Ti procesi torej vzpostavljajo in ohranjajo različne oblike medčloveškega povezovanja in združevanja, v njihovi temeljni pojavnih obliki pa jih poznamo kot družbene odnose.

Temeljna značilnost družbenega odnosa je delovanje (ravljanje) pripadnikov in pripadnic družbe v medsebojnih interakcijah in komunikacijah. Družbeni odnosi so zato temeljni strukturni element družbe, ki se razlikuje od drugih sistemov. Taki sistemi so družina, šola, delovna organizacija, zapor itd. Odnosi med prodajalci in kupci, zdravniki in pacienti, učitelji in učenci so npr. dokaj ustaljeni in predvidljivi. Odnosi med družinskimi člani in članicami pa so po drugi strani precej bolj spremenljivi, od družine do družine različni, manj ustaljeni. Odnose določa vsakokratno delovanje in ravnanje posameznikov v posameznih situacijah. Kljub temu da ljudje v konkretnih vsakdanjih situacijah različno ravnaajo, pa lahko opredelimo posebne značilnosti oz. bistvo posameznega odnosa, ki določa njegovo vsebino. Tako poznamo združevalne ali konjunktivne odnose in razdruževalne ali disjunktivne odnose.

Med združevalne odnose štejemo sodelovanje ali kooperacijo, prilagajanje ali akomodacijo in asimilacijo. V odnose sodelovanja in prilagajanja vstopajo ljudje zato, da dosežejo neki skupni cilj in zadovoljijo potrebe. Odnosi asimilacije pa pomenijo, da se posameznik ali skupine v celoti prilagodijo drugi skupini, prevzamejo njene značilnosti in tako izgubijo lastno identiteto, prepoznavnost. Asimilacija se velikokrat pojavlja v odnosih med etničnimi skupinami. Asimilacija velikokrat poteka nasilno prek različnih oblik etnocida.

V skupino razdruževalnih odnosov sodijo tekmovanje, nasprotovanje in konflikt. V odnosih tekmovanja se posamezniki zavzemajo za določene cilje in dobrine, ki niso vsem enako dosegljivi. Za vrhunske dosežke v športu se npr. potegujejo različni tekmovalci, od katerih pa samo nekateri dosežejo cilj – vrhunski rezultat. Ti odnosi predpostavljajo določena »pravila igre«, ki jih morajo udeleženci v odnosu upoštevati. V odnosih nasprotovanja poskušajo posamezniki onemogočiti drug drugemu, da bi dosegli svoje cilje. Pri nasprotovanju se uporabljajo razne oblike pritiska, groženj, prepričevanja itd., s katerimi se poskuša nasprotnika onemogočiti pri doseganju ciljev. Nasprotovanje pa lahko prerase v najbolj zaostreno obliko družbenih odnosov, to je v konflikt, v katerem poskušajo posamezniki ali skupine nasprotniku v celoti preprečiti, da bi dosegel svoj cilj. V konfliktnih odnosih se velikokrat uporablja sila ali grožnja s silo, v najhujših oblikah pa se izražajo kot oboroženi spopadi, vojne itd.

2.2.1 Odnosi danes

Danes se pogosto srečujemo s prepričanji, da sta družina in družinsko življenje v krizi in radi tudi omenjamo, da je v moralni, vrednostni in duhovni krizi sodobno človeštvo. Res smo bili in smo delno še priče poskusom razvrednotenja družine, destabilizacije družinskega življenja in iskanja nekakšnih nadomestil zanj. Ti poskusi pa so obsojeni na propad. Družina je nenadomestljiva in nepogrešljiva. Še več, raziskave po vsem svetu jasno kažejo, da je prav motenost družinskih odnosov skupni imenovalec najbolj problematičnih negativnih pojavov, ki pestijo sodobne družbe: psihični problemi, nevrotičnost, šolska neuspešnost, nasilje, agresivnost, kriminal, odvisnost od alkohola, uživanje drog in samomori.

Primerjava raziskav kaže, da se je med letoma 2000 in 2010 zgodil premik v smeri individualizma. Identificiranje mladih z obema trditvama kolektivistične usmerjenosti je upadla, hkrati pa je naraslo strinjanje z individualističnima trditvama, pri čemer še posebej izstopa tekmovalnost. Pri trditvi 'moja sreča je zelo odvisna od ljudi okrog mene' je delež posameznikov, ki se z njo strinjajo ali popolnoma s trinjajo, upadel iz 84,2 % na 79,8 %, pri trditvi 'dobro se počutim, kadar sodelujem z drugimi' pa iz 54,6 % na 45,9 %. Po drugi strani se je delež posameznikov, ki e strinja ali popolnoma strinja s trditvij o 'rad sem poseben in različen od drugih' dvignil iz 23,7 % na 27,7 %, pri trditvi 'brez tekmovalnosti ni uspešne družbe' pa iz 33,4 % na 46,7 %. (Mladina, 2010)

Danes se mladi usmerjajo k temam, ki se neposredno tičejo njihovega življenja. Vse več je tekmovalnosti in individualizma (sodelovanje se umika), kot posledica spreminjajočih in negotovih družbenih sprememb sodobnosti.

2.2.2 Durkheim – teorija o stopnji solidarnosti

Durkheim je med predindustrijskimi in industrijskimi družbami videl temeljno razliko. V prvih je sorazmerno malo družbene diferenciacije: delitev dela je razmeroma nespecializirana. Večina ljudi je vključena v lov in nabiralništvo. Družbena solidarnost v predindustrijskih družbah temelji na podobnosti med posameznimi člani. Delijo ista prepričanja in vrednote in do velike mere iste vloge. Uniformiranost povezuje člane družbe v strjeno življenje skupnosti. Durkheim meni, da lahko delitev dela poveča soodvisnost članov družbe in utrdi družbeno solidarnost.

Durkheim obravnava enotnost, ki temelji na podobnosti, kot mehansko solidarnost.

Solidarnost v industrijskih družbah pa ne temelji na uniformiranosti, temveč na razlikah. To obliko enotnosti pa obravnava kot organsko solidarnost. (Haralambos, 1999)

2.3 Empirične raziskave

2.3.1 Analiza ankete

Anketo sem razdelila med dijaki prvih in četrth letnikov gimnazije v Celju 28. februarja 2013. Izpolnjenih anket je bilo 111, vendar sem eno zaradi neresnega izpolnjevanja izključila, tako da sem v obdelavo vključila 110 anket. Pri sami obdelavi sem si pomagala s programom Microsoft Office Excel 2007.

Tabela 1 Število in odstotek dijakov, ki so oddali tabelo po spolu:

moški		ženske		vsi	
število	%	število	%	število	%
32	29	78	71	110	100

Tabela 2 Število in odstotek dijakov iz prvih in četrth letnikov gimnazije:

1. letnik		4. letnik	
število	%	število	%
44	40	66	60

Populacija 1. letnikov zajema 44 dijakov in dijakinj. Kar dve tretjini več, to je 66, 7%, zajema populacija 4. letnikov – 66 dijakov in dijakinj.

Tabela 3 Število in odstotek dijakov, ki bivajo na podeželju in v mestu:

podeželje		mesto	
število	%	število	%
80	73	30	27

Anketa je pokazala, da kar 80 (73 %) anketirancev prihaja s podeželja, 30 (27 %) pa iz mesta.

Tabela 4 Število in odstotek dijakov, ki prihajajo iz višjega oz. nižjega družbenega sloja:

višji sloj		nižji sloj	
število	%	število	%
44	40	66	60

Pripadniki višjega družbenega sloja predstavljajo 40 % celotne populacije, medtem ko predstavniki nižjega družbenega sloja 60 %.

Tabela 5 Število in odstotek odgovorov na vprašanje Katere vrste odnosi so ti najpomembnejši?:

v družini		med prijatelji		v šoli		drugo	
število	%	število	%	število	%	število	%
94	85	16	15	0	0	0	0

Kar 94, to je 85 %, dijakom, dijakinjam so najpomembnejši odnosi v družini, 16 dijakom, to je 15 %, so najpomembnejši odnosi med prijatelji, odgovorov »V šoli« in »Drugo« ni obkrožil noben dijak.

Tabela 6 Število in odstotek odgovorov na vprašanje Kateri opis odnosov najbolje ustreza podobi vašim odnosom v družini?:

V družini je ljubeč odnos. Starši me podpirajo, mi zaupajo, me spodbujajo.	število	94
	%	85
Občasno pride do prerekanja, včasih tudi do zaušnice	število	16
	%	15

V 94 dijaških družinah imajo ljubeč, zaupljiv odnos, prerekanje in občasna zaušnica pa se pojavlja v 16 dijaških družinah.

Tabela 7 Število in odstotek odgovorov na vprašanje S koliko bi ocenil tvoj odnos s starši?:

		1	2	3	4	5
1. letnik	št.	0	2	2	22	18
	%	0	5	5	50	40
4. letnik	št.	0	2	8	38	18
	%	0	3	12	58	27

V prvih letnikih sta odnos z oceno 2 ocenila 2 dijaka/dijakinje, z oceno 3 tudi dva oz. dve, 44 dijakov/dijakinj je svoj odnos ocenilo z oceno 4, odličen odnos oz. oceno 5 pa je svojemu odnosu s starši pripisalo 18 dijakov/dijakinj. Noben dijak/dijakinja ni svojega odnosa s starši ocenil z 1. V četrth letnikih sta odnos z oceno 2 obkrožila dva dijaka/dijakinji, oceno 3 je obkrožilo osem dijakov/dijakinj, največ, torej 38 dijakov/dijakinj, pa se je odločilo za oceno 4. 18 anketirancev je podalo oceno 5.

Tabela 8 Povprečno število odgovorov na vprašanje Do katere stopnje se ti zdi nasilje sprejemljivo?:

		ženski spol	moški spol
Prerekanje z zmerjanjem	št.	3	2
Zaušnica	št.	2	2
Lažji pretep	št.	1	1
Težji pretep	št.	1	1
Umor	št.	1	1
Ne sprejemam nikakršne oblike nasilja	št.	4	4

Dijakinje sprejemajo prerekanje z zmerjanjem v povprečju z oceno 3 (pri čemer je lestvica 1–5 in 1 pomeni popolno nestrinjanje, 5 pa popolno strinjanje), dijaki pa z oceno 2. Zaušnica se obema spoloma zdi enako sprejemljiva, in sicer so ji pripisali oceno 2. Lažji pretep, težji pretep in umor so tako dijaki kot tudi dijakinje v povprečju ocenili kot popolnoma nesprejemljive. Prav tako so tudi dijaki in dijakinje uporabili povprečno oceno 4 za ne sprejemanje nikakršne oblike nasilja.

Tabela 9 Število in odstotek odgovorov na vprašanje Katera vrsta nasilja se pojavlja v tvoji družini?:

	višji sloj		nižji sloj	
	število	%	število	%
fizično	0	0	2	2
psihično	14	13	24	22
ni nasilja	32	29	38	34

14 predstavnikov višjega sloja je deležnih psihičnega nasilja v družini, odgovor »ni nasilja« pa je obkrožilo 32 dijakov/dijakinj. Dva predstavnika/predstavnici nižjega sloja sta deležna fizičnega nasilja, 24 psihičnega nasilja, 34 dijakov/dijakinj pa živi v družini brez nasilja.

Tabela 10 Število in odstotek ocene odnosov s starši iz višjega in nižjega družbenega sloja:

		1	2	3	4	5
višji sloj	št.	0	4	2	24	14
	%	0	9	5	55	31
nižji sloj	št.	0	0	8	36	22
	%	0	0	12	55	33

9 % anketirancev iz višjega sloja je svoj odnos s starši ocenilo z oceno 2, 5 % z oceno 3, malce več kot polovica (to je 55 %) z oceno 4 in 31 % z oceno 5. Najnižja ocena glede odnosa s starši pri nižjem sloju je bila 3 in zanjo se je odločilo 12 % dijakov/dijakinj, 55 % je uporabilo oceno 4, 33 % pa oceno 5.

Tabela 11 Povprečna ocena sprejemanja različnih vrst nasilja na podeželju in v mestu:

		podeželje	mesto
Prerekanje z zmerjanjem	št.	1,9	2,1
Zaušnica	št.	2,1	1,7
Lažji pretep	št.	1,2	1,3
Težji pretep	št.	1	1
Umor	št.	1	1
Ne sprejemam nikakršne oblike nasilja	št.	4,3	4

2.3.2 Analiza pridobljenih podatkov in ovrednotenje zastavljenih hipotez

Najprej bi se opredelila glede pojmovanja nižji in višji družbeni sloj. Umestitev dijakov v nižji in višji družbeni sloj sem naredila zgolj na osnovi podatkov o poklicih staršev anketirancev. Zavedam se, da je to zelo groba uvrstitev, saj na umestitev v družbeni sloj po Webrovi teoriji vplivata še družbena moč in družbeni ugled. Kot primer umestitve v nižji družbeni sloj lahko podam primer, kjer sta oče in mati po poklicu prodajalca. Takšna družina se že približuje relativni revščini, saj dohodek teh poklicev komajda zadovolji temeljne življenjske potrebe. Kot primer umestitve v višji družbeni sloj lahko podam družino, v kateri je oče po poklicu farmacevt, mati pa direktorica podjetja. Dejstvo, da je 40 % anketirancev pripadnikov družine višjega sloja, me ne preseneča, saj je gimnazija kot splošnoizobraževalni program finančno zahtevnejša in v povprečju se stopnja izobrazbe oz. poklic staršev prenaša na njihove otroke oz. se spremeni za status +1.

Malce me je presenetil podatek, da je 73 % anketirancev prihajalo s podeželja (glej tabelo št. 3), medtem ko jih je samo 27 % prihajalo iz mesta. To si lahko razlagamo kot posledico urbanizacije, saj se veliko ljudi seli nazaj na podeželje oz. v predmestja, saj danes ni takšnega problema s transportom, kot je bil nekoč.

Kot najpomembnejšo vrednoto so dijaki/dijakinje navajali družino (glej tabelo št. 5). 85 % dijakom/dijakinjam je najpomembnejši odnos med družinskimi člani, kar je pokazatelj dobrih odnosov v družini. Ostalih 15 % je navajalo kot najpomembnejši odnos odnos med prijatelji, in v povprečju so bili to anketiranci, ki so na vprašanje »Kateri opis odnosov najbolj ustreza podobi vaših odnosov v družini« odgovorili z odgovorom b) »Občasno pride do prerekanja, včasih tudi do zaušnice« in navajali predvsem psihično nasilje kot primer nasilja, ki se pojavlja v njihovi družini. Iz tega lahko razberemo, da se otrok oz. posameznik, ki mu družina ne daje dovolj podpore in pri katerem prihaja do ponavljajočih se konfliktov, usmerja v druga, njemu prijaznejša okolja. Zanj postanejo pomembni drugi, predvsem prijatelji. Če je ta družba konformna, bo na posameznika vplivala v pozitivnem smislu, če pa bo zašel v kakšne odklonske skupine, bodo te skupine z odklonskim vedenjem vplivale nanj in sam posameznik bo postal odklonski. Če posameznik ni deležen dovolj pozornosti in ljubezni staršev, se lahko pojavi čustvena deprivacija, ki ima lahko resne posledice v kasnejši dobi posameznikovega življenja, zlasti glede interakcije in emocionalnosti.

Ugotovila sem, da se pojavlja pri višjem sloju (glej tabelo št. 10) 9 % anketirancev, ki svoj odnos s starši ocenjujejo z oceno 2, kar je skoraj desetina vseh pripadnikov višjega sloja. Kot nasprotje temu pa jih 55 % prikazuje svoj odnos s starši z oceno 4 in 31 % z oceno 5. 12 % pripadnikov nižjega sloja svoje odnose ocenjuje z oceno 3, 55 % z oceno 4 in 33 % z oceno 5, kar spet dokazuje, da odnosi med dijaki in starši vendarle niso tako »slabi«, kot sem predvidevala. Kljub temu poudarjam, da so še odstopanja, saj ne smemo zanemariti tistih 9 %. Pri višjem sloju se pojavlja psihično nasilje pri 13 % anketiranih dijakov. Tukaj bi rada omenila, da se je kot primer psihičnega nasilja pojavil komentar: »Starši mi 'ukazujejo', naj se več učim, ne smem redno trenirati odbojke in igrati kitare, kljub temu da me to strašno veseli in da oba starša vesta, da sem talentiran tako za navedeni šport kot tudi za naveden instrument.« Sicer je bil ta komentar edini, ki je bil tako dolg, in ta dijak/dijakinja je pripadnik/pripadnica višjega sloja. Ravno o tem pritisku oz. omejitvah sem spregovorila v svoji prvi hipotezi. Preostalih 29 % predstavnikov višjega sloja pa navaja, da v njihovi družini ni nasilja. Pri nižjem sloju sta se pojavila dva dijaka/dijakinji, ki sta kot primer nasilja v družini izpostavila fizično nasilje, kar bi lahko bila posledica socialne stiske, različnih pritiskov ali stresa staršev zaradi ekonomskega statusa. Kar 22 % anketirancev, ki pripadajo nižjemu sloju (to je več kot pri višjem sloju), je navedlo, da obstaja psihično nasilje v njihovi družini. Lahko bi šlo za pritisk oz. ozaveščenost staršev, ki niso na zelenem položaju in si želijo za svoje otroke vse najboljše, ali pa se otroci sami želijo rešiti iz te situacije zaradi razmer, ki vladajo v njihovi družini. 34 % anketirancev pa v družini nima problemov z nasiljem. Nižji sloj drugače vzpostavlja avtoriteto kot višji, usmerjen je v sedanjost, oblikuje kratkoročne načrte in vzpostavlja višjo stopnjo prisile v odnosu z avtoriteto.

Nasilje, oz. če smo bolj natančni prerekanje z zmerjanjem (glej tabelo št. 8), je bolj sprejemljivo pri ženskem kot pri moškem spolu, druge oblike (zaušnica, lažji pretep, težji pretep, umor in odgovor »Ne sprejemam nikakršne oblike nasilja«) pa so za moški in za ženski spol v povprečju enako sprejemljive. Večja sprejemljivost prerekanja z zmerjanjem pri ženskah je verjetno posledica tradicionalnega okolja. Kot že rečeno, je 58 predstavnic ženskega spola doma s podeželja, kjer je tradicionalnost v družini še vedno ohranjena, in žensko oz. mladostnico starši vzgojijo tako, da se je pripravljena podrežati moškemu, in s tem utrjujejo konformizem ženske tudi v odnosu z bodočim partnerjem. Razlika ni toliko v sprejemanju ali nesprejemanju fizičnega nasilja kot pa v reakciji nanj. Moški so bolj impulzivni, eksplozivni oz. reagirajo zelo hitro. Skratka, moški na fizično nasilje odreagirajo s fizičnim nasiljem.

Med anketiranci je bila verjetno premajhna starostna razlika, saj sem pri obeh raziskavah, tako pri prvih kot tudi pri četrth letnikih, prišla do podobnih rezultatov, in sicer je bila večina odnosov s starši ocenjena s 4 oz 5 (glej tabelo št. 7).

Prerekanje z zmerjanjem (glej tabelo št. 11) je na podeželju (ocena 1,9) je manj sprejemljivo kot pa v mestu (ocena 2,1). Sicer je zaušnica na podeželju bolj sprejemljiva (ocena 2,1) kot pa v mestu (ocena 1,7), vendar pa je lažji pretep bolj sprejemljiv v mestu (ocena 1,3; na podeželju ocena 1,2), nesprejemanje kakršnihkoli oblik nasilja pa bolj opazno na podeželju (ocena 4,3; v mestu pa ocena 4). Razlike med urbano in ruralno skupnostjo so torej opazne in najverjetneje so posledica različnih stopenj solidarnosti ter dosti močnejšega neformalnega nadzora (panopticisma).

3.Zaključek:

Družina je pomemben dejavnik v razvoju otrokove socializacije. Pojavlja se kot ena izmed temeljnih vrednot. Na razvoj otroka vplivajo predvsem odnosi, ki so prisotni v tej družini in za katere so značilni ljubezen, podpora ali pa nasilje.

- Hipoteza št. 1 (družbeni položaj je tisti, ki določa socialno stanje posameznika. Socialni status posledično vpliva na odnose v družini. Predvsem so to disjunktivni odnosi v smislu konfliktov, psihičnega in fizičnega nasilja, trpinčenj pri nižjem družbenem sloju in tekmovalnost, pritisk ter psihično nasilje pri višjem družbenem sloju) se je izkazala za deloma resnično, vendar sem jo kljub temu ovrгла, saj je razmerje odnosov v družini med pripadniki nižjega in višjega slojem približno enako in do večjih odstopanj ni prišlo. Hipoteza št. 1 je ovržena.
- Hipoteza št. 2 (spol je pomemben dejavnik, ki vpliva na odnose v družini. Pri moških/fantih je pretepanje bolj sprejemljivo kot pri ženskah) se je izkazala kot napačna, saj so rezultati pokazali nasprotno situacijo – lažje oblike nasilja (v smislu prerekanja z zmerjanjem) so pri ženskah oz. dijakinjah bolj sprejemljive. Druga hipoteza je torej ovržena.
- Hipoteza št. 3 je bila: »Starost je dejavnik, ki naj bi izražal stopnjo osebnega razvoja oz. osebne zrelosti posameznika. Otroci, stari okoli petnajst let, imajo večje težave z razumevanjem s starši in doseganjem kompromisov kot otroci, stari okoli devetnajst let.« Na osnovi rezultatov ni bilo mogoče zaslediti posebnih razlik med različnima starostnima kategorijama. Tudi tretja hipoteza je tako ovržena.
- Hipoteza št. 4 (kje bo naše ravnanje bolj oz. manj sprejemljivo, določa družbeno okolje. Na podeželju je nasilje manj sprejemljivo kot v mestu, kjer je to nekaj vsakdanjega) pa se je izkazala kot pravilna, saj so rezultati pokazali, da je nasilje še vedno bolj sprejemljivo v mestu kot pa na podeželju. Tako je četrta hipoteza potrjena.

Glede na to, da je v sodobnem času vedno manj časa za medosebne stike najbližjih, saj nas individualizem sili v neprenehno doseganje svojih ciljev, bi bilo zanimivo raziskati, kako so se odnosi spremenili od nekoč (npr. pred 50 leti) do danes. Skleпам, da bi bili zelo zanimivi rezultati raziskave o tem, kakšni so bili odnosi med vojno, saj se šele v takšnih časih zavemo pomembnosti medosebnih odnosov in pomena družine.

4. Viri:

- Haralambos Michael in Martin Holborn. Sociologija, Teme in pogledi. Izd. Ljubljana: DZS, 1999.
- Janek Musek. Ljubezen, družina, vrednote. Izd. Ljubljana: Educy d. o. o., 1995.
- Jože Bajzek. Zrcalo odraščanja. Izd. Radovljica: Didakta, 2003.
- Mirjana Ule, Metka Kuhar. Mladi, družina, starševstvo. Izd. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2003.
- Mirjam Počkar, Marina Tavčar Krajnc. Sociologija. Izd. Ljubljana: DZS, 2011.
- Otroci in mladi v prehodni družbi. Izd. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport- Urad RS za mladino in Založba Aristej, 2005.
- Situacijska analiza o položaju otrok in družin v Sloveniji. Izd. Ljubljana: Slovenski odbor za UNICEF, 1995.
- Uvod v sociologijo. Izd. Ljubljana: DZS, 2004.
- Zdenka Zalokar Divjak. Otroci, mladostniki, starši. Izd. Krško: Gora, 2008.
- <http://zlataleta.com/stevilka-ljudi-na-svetu-se-priblizuje-7000000000/> (28. 02. 2013)
- http://www.sodobna-pedagogika.net/index.php?option=com_content&task=view&id=1345&Itemid=20
(02. 03. 2013)
- http://www.dijaski.net/get/soc_plo_druzina_02.doc?r=1 (26. 02. 2013)
- http://www.intelyway.com/druzba/sociologija/vladimir_gajsek-sociologija_druzine.pdf
(25. 02. 2013)
- <http://www.delo.si/assets/media/other/20110131//Koncno%20porocilo.pdf> (25. 02. 2013)

Priloga 1: Anketa za dijake

Pozdravljeni!

Sem Urša Podgrajšek, dijakinja 4. e-razreda. Delam raziskovalno nalogo na temo Kako odnosi v družini vplivajo na otroka. Pri tem se z anonimno anketo obračam na vašo pomoč, saj mi bodo pridobljeni podatki pomagali potrditi oz. zavreči zastavljene hipoteze. Za vašo pomoč se Vam že vnaprej najlepše zahvaljujem in Vas prosim, da odgovarjate iskreno, saj kot sem že omenila, je anketa anonimna.

1. Spol:
 - a) Ženski
 - b) Moški

2. Letnik:
 - a) 1.
 - b) 4.

3. Kje bivaš?
 - a) Mesto
 - b) Podeželje

4. Navedi poklic
 - a) očeta: _____
 - b) matere: _____

5. Katere vrste odnosi so ti najpomembnejši? (Obkroži eno trditev.)
 - a) V družini
 - b) Med prijatelji
 - c) V šoli
 - d) Drugo: _____

6. Kateri opis odnosov najbolj ustreza podobi vaših odnosov v družini? (Obkroži enega.)
 - a) V družini je ljubeč odnos. Starši me podpirajo, mi zaupajo, me spodbujajo.
 - b) Občasno pride do prerekanja, včasih tudi do zaušnice.

7. S koliko bi ocenil svoj odnos s starši:
 - a) 1
 - b) 2
 - c) 3
 - d) 4
 - e) 5

8. Do katere stopnje se ti zdi nasilje sprejemljivo? (1 pomeni nesprejemljivo, 5 pa popolno strinjanje)
- a) Prerekanje z zmerjanjem (1 , 2, 3, 4, 5)
 - b) Zaušnica (1 , 2, 3, 4, 5)
 - c) Lažji pretep (1 , 2, 3, 4, 5)
 - d) Težji pretep (1 , 2, 3, 4, 5)
 - e) Umor (1 , 2, 3, 4, 5)
 - f) Ne sprejemam nikakršne oblike nasilja (1 , 2, 3, 4, 5)
9. Katera vrsta nasilja se pojavlja v tvoji družini?
- a) Fizično (zaušnica, udarec ...: npr. _____ (navedi!)
 - b) Psihično (pritisk, omejitve prostega časa, visoka pričakovanja ...: npr. _____ (navedi!)
 - c) Ni nasilja